

VAKIF ÜNİVERSİTELERİ ve KALİTE ARAYIŞLARI

Prof. Dr. Öktem Vardar,
Işık Üniversitesi Rektör Yardımcısı

Türkiye’deki dört yıllık yükseköğretime olan aşırı talep ve erişilebilen üniversite ve programların birçoğunun öğrencilerde yarattığı tatminsizlik, yurtdışındaki yükseköğretim kurumlarının iştahını kabartmaktadır. Orta ve Doğu Avrupa, Kuzey Amerika, İngiltere ve Avustralya adresli özel üniversiteler ve kaynak sıkıntısı çeken kamu üniversiteleri Türkiye’den öğrenci çekme arayışındadır. Diğer taraftan “cross border veya transnational” adı verilen, yabancı bir üniversitenin başka bir ülke içinde eğitim ve diploma vermesini içeren eğitim şeklinin yakında YÖK’ün onayı ile resmen başlaması sürpriz olmayacaktır. Zira bugünkü yükseköğretim politikasının temeli yükseköğretime olan talebi dengelemektir. Arzın artmasının seçme özgürlüğünü, dolayısıyla rekabeti ve kalite iyileştirmesini de getireceği beklenmektedir. Ancak şimdilik talep havuzunun net daralması ile sadece rekabet artmış, bunun kaliteye yansımaları ileriki yıllara sarkmıştır.

Rekabet, sadece reklam, ilan, klişeler ve göz boyama yoluyla yapılmaktadır. Anlamlı bilgiye ulaşmak neredeyse imkansızdır. 2008 Aralık ayında vakıf üniversiteleri rektörleri ile YÖK’te yapılan toplantıda “Kalitenin İzlenmesi” Raporlarının 6 Ocak 2009’a kadar hazırlanması, YÖK’e gönderilmesi ve üniversitelerin web sayfalarında kamuya ilan edilmesi istenmiştir. Sadece dört vakıf üniversitesi (Işık, Doğu, İst. Ticaret, Bahçeşehir) bu bilgilendirmeyi yapmış, diğerleri duymazdan gelmiştir. Büyük bir ihtimalle, rekabetin ciddiyeti ortaya apaçık çıkmadıkça, yani bazı kurumlar yok olma aşamasına gelmeden, kalite konusu üniversitelerce ertelenecektir. Görünen, YÖK’ün de kalite iyileştirmesi konusunda etkin müdahalesi olmayacağıdır. Palyatif bazı kriterler, üniversite veya üniversite grupları bazında ayrımcılık yapıyor izlenimi vermeksizin, uygulanacaktır [Her programda en az 3 öğretim üyesi olması zorunluluğu gibi. Gerçekte o programda gösterilen öğretim üyelerinin üretkenlikten çoktan kopmuş olmaları veya tamamen farklı bir bilim dalının uzmanları olmaları hiç önemli değildir]. Politik riske girmeden, piyasanın rekabet yoluyla kurumları terbiye etmesi beklenmektedir. Gerçi ulusal kalite ajansı tipi bir yapılanmanın daha fazla geciktirilmesi beklenmemelidir. Avrupa’da böyle bir ulusal kurulu olmayan ülke kalmadı. Ancak bu kurul dış değerlendirme yapacaktır; bu değerlendirmenin sonucunda ne gibi politikalar uygulanacaktır, o hala YÖK’ün alanıdır. Diğer bir deyişle, dış değerlendirme ile bütçe veya kontenjan sayısının ilişkisi, yani değerlendirmenin ödülü/ yaptırımı kalite ajansının yetkisinde değildir.

YÖK’ün geciken düzenleyici-kolaylaştırıcı rolü nedeniyle sistemin kendine çeki-düzen vermesi daha kaba ve acımasız piyasa koşullarına terk edilmiştir. Burada önemle vurgulanması gereken husus YÖK’ün beklenen düzenleyici rolünün merkezi ve tek tip uygulamalar olmadığıdır (yatay geçiş yönetmeliği gibi); kurumsal özerklik ile hesap verme dengesini koruyacak ve çıktı/ performans bazındaki kontrolü sağlayan, şeffaflığı, hesap verme yöntemlerini, doğru, güvenilir, güncel, ilgili bilginin paylaşılmasını düzenleyen ortamın oluşturulmasıdır. Vakıf üniversiteleri Türkiye’ye yarışma kavramını getirmiştir. Sağlıklı yarışmanın sürdürülebilmesi tüm aktörlerin borcudur. Vakıf üniversiteleri sisteminin gelişmesi, başarılarının sürekliliği tüm yükseköğretim sistemimiz için fırsattır; yara almasına izin vermemek gerekir.

Kar amacı gütmeyen özel üniversiteler dünyada iki genel ve zıt yaklaşım göstermektedir: i) elit yaklaşım ile kamuda olmayan imkanların sunumuna dayanan, en başarılı öğrencileri cezbetmek ve ii) fazla talebi emmek üzere az başarılı öğrencilere hizmet götürmek ve talebe

uygun politikalar ile öğrencilerin ilgisini çekmek. Tabii ki birçok üniversite iki ekstrem arasındaki alanda çalışabilir. Önemli olan bu iki zıt yaklaşımı görebilmektir. Bu konuların her ikisi de saygı duyulan, bir eksikliği tamamlayan, ama farklı ihtiyaçları, farklı öncelikleri olan, aynı kriterlerle karşılaştırma yapılmaması gereken kurum tipleridir. Kandırma/ yanlış bilgilendirme olmadığı müddetçe bu gibi çeşitlilikler sistemi zenginleştiren unsurlardır. Bu farklı yaklaşımlar yokmuş gibi davranıp tüm vakıf üniversitelerini aynı kalıba sokmaya çalışmak bu üniversitelerin hizmet vermesini de zorlaştırır. Kaldı ki kar amacı güden özel üniversiteler veya sınır ötesi kurumlar birgün sisteme dahil edilecek ise burada bahsedilen farklılıklarla nasıl başedileceğinin tecrübesi de geliştirilmelidir.

Güvenilir ve kapsamlı bilginin eksikliği aykırı bir oluşumu körüklemektedir: sıralama (ranking). Çeşitliliği gözardı eden, tek kategori anlayışıyla yapılan bu tip başarı sıralamasının uluslararası ve ulusal tipleri bulunmaktadır. Medya ve politikacıların kurumların konumunu tek bir sayıya indirgeme hevesleri bilinmektedir. Çaresiz kalan kamuoyunun da bu sayılara rağbet etmesi olasıdır. Yükseköğretim sisteminin kamuoyu nezdinde şeffaf olmaması hem sıralamanın varlık nedeni, hem de yetersizliği olmaktadır; Dünya genelinde akademisyenlerin şiddetli itirazlarına rağmen bu çeşit “lig tabloları” giderek daha popüler, daha tartışmalı, daha cazip hale gelmektedir. Türkiye’de birkaç cılız girişim olmuştur. En son Milliyet gazetesinin ortaya attığı sıralama diğer paydaşlarca daha ileriye taşınmaya çalışılacaktır. Bünyeye zarar verdiği kesin olan sıralama belki kemoterapiye benzetilebilir. Zamanında ilgi gösterilmeyince kurtarıcı olarak bir o kalabiliyor. YÖK - doğru göstergeler tanımlayarak ve üniversitelere hazırlanmak için gereken zamanı tanıyarak - kaliteye yönlendirme yapabilirdi ; böylece aday tercihlerinin daha bilinçli yapılmasına destek olabilirdi. Örneğin, ALES sonuçlarını katma değeri yansıtacak şekilde kullanılabilirdi. TÜBİTAK, DPT, AB projeleri sayılarını/ tutarlarını kullanabilirdi. Her yıl, her vakıf üniversitesinin öğrenci başına cari harcamasını ve burs oranıyla düzeltilmiş ortalama eğitim ücretlerini listeler halinde yayınlatabilirdi. Müthiş bir veri birikimi kullanılmayı bekliyor.